

Raadsvoorstel

Onderwerp **Correcties Beginbalans 2017**

Registratienr. 6836601 Steller/telnr. Marc Ermers/ 7752 Bijlagen 5

Classificatie	Openbaar ☐ Vertrouwelijk (bij gebruik van persoonsgegevens)
Portefeuillehouder	Schroor Raadscommissie F&V 4 april 2018
Langetermijn agenda (LTA) Raad	LTA ja: ☒ Maand april Jaar 2018 LTA nee: ☐ Niet op LTA

Voorgesteld raadsbesluit

De raad besluit:

- I. de gewijzigde beginbalans jaarrekening 2017 zoals opgenomen in bijlage 1 van dit voorstel vast te stellen;
- II. kennis te nemen van het controleverslag van PwC ten aanzien van de beginbalans;
- III. de bestemmingen zoals opgenomen in bijlage 2 van dit voorstel van de uit de mutaties in de beginbalans voortgekomen resultaten vast te stellen;
- IV. tot aanpassing van het kader 'Op te nemen bestemmingsvoorstellen jaarrekening' door het resultaat erfpacht met ingang van 1 januari 2017 als bijzonder resultaat aan te merken;
- V. de reserves zoals opgenomen in bijlage 3 van dit voorstel in te stellen;
- VI. een stelselwijziging op de waarderingsgrondslag voor de verwerking van afkoopsommen op voortdurende erfpacht vast te stellen en deze stelselwijziging met terugwerkende kracht per 1 januari 2017 in te laten gaan;
- VII. de verordening tot wijziging van de Financiële Verordening gemeente Groningen 2017 zoals opgenomen in bijlage 4 van dit voorstel vast te stellen en met terugwerkende kracht in werking te laten treden vanaf 1 januari 2017 en te laten gelden vanaf het begrotingsjaar 2017;
- VIII. het besluit voortkomend uit het besluitpunt VII van dit raadsvoorstel bekend te maken via de gemeenschappelijke voorziening overheidspublicaties;
- IX. kennis te nemen van de uitwerking van de motie 'Grens aan ruil incidenteel/structureel';
- X. om voor de grondtransactie met Stichting Triade aangaande de realisatie van het Zernike Innovatie Centrum in afwijking van artikel 6 lid 3 van het Treasurystatuut gemeente Groningen 2016-2017 akkoord te gaan met het niet gematcht financieren van € 820.000,-;
- XI. voor de Sanering Riolering 2013 een aanvullend krediet van € 15.000,- en voor Uitbreiding St. Michael een aanvullend krediet van € 3.000,- beschikbaar te stellen. Het totale krediet Sanering Riolering 2013 komt hiermee op 11,218 miljoen euro en het totale krediet Uitbreiding St. Michael komt hiermee op € 319.000,-;
- XII. de gemeentebegroting 2018 op programmaniveau overeenkomstig te wijzigen;
- XIII. het genomen besluit vanwege het financieel toezicht op grond van artikel 21 Wet algemene regels herindeling voor te leggen ter afstemming aan de gemeenten Haren en Ten Boer en ter goedkeuring aan Gedeputeerde Staten;
- XIV. het genomen besluit na goedkeuring door Gedeputeerde Staten in uitvoering te brengen.

Samenvatting

Op 12 juli van het vorige jaar heeft uw raad de Gemeenterekening 2016 besproken en vastgesteld. Onze accountant PwC heeft een afkeurende verklaring bij deze jaarrekening afgegeven. De belangrijkste oorzaak voor de afkeuring lag in het niet altijd juist toepassen van -soms gewijzigde- verslagleggingsregels (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten; verder BBV). Veel van de bevindingen van PwC zijn nog in de Gemeenterekening 2016 verwerkt. Laat in het proces leven er echter dermate veel onzekerheden bestaan dat toentertijd besloten is om geen verdere aanpassingen in 2016 meer te doen. Dit heeft als consequentie dat de eindbalans 2016/ beginbalans 2017 niet in alle gevallen het juiste beeld geeft.

Afgelopen periode zijn deze aanpassingen in beeld gebracht en als een correctie op de eindbalans 2016/ beginbalans 2017 verwerkt. Wij stellen uw raad voor de gewijzigde beginbalans vast te stellen.

Vervolg voorgesteld raadsbesluit

1. Inleiding

Op 12 juli van het vorige jaar heeft uw raad de Gemeenterekening 2016 besproken en vastgesteld. Onze accountant PwC heeft een afkeurende verklaring bij deze jaarrekening afgegeven. De belangrijkste oorzaak voor de afkeuring lag in het niet altijd juist toepassen van -soms gewijzigde- verslagleggingsregels (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten; verder BBV).

Veel van de bevindingen van PwC zijn nog in de Gemeenterekening 2016 verwerkt. Laat in het proces bleven er echter dermate veel onzekerheden bestaan dat toentertijd besloten is om geen verdere aanpassingen in 2016 meer te doen. Dit heeft als consequentie dat de eindbalans 2016/ beginbalans 2017 niet in alle gevallen het juiste beeld geeft. Afgelopen periode zijn deze aanpassingen in beeld gebracht en als een correctie op de eindbalans 2016/ beginbalans 2017 verwerkt. Wij stellen uw raad voor de gewijzigde beginbalans vast te stellen.

Leeswijzer

Dit raadsvoorstel volgt zoveel mogelijk de structuur van het voorstel zoals uw raad dat normaal gesproken bij een Gemeenterekening voorgelegd krijgt.

We beginnen met een toelichting op de werkwijze. Vervolgens leggen we uit wat de gevolgen voor het resultaat van de doorgevoerde correcties zijn (hoofdstuk 2).

Voor het resultaat dat op 31 december 2016 als gevolg van de doorgevoerde correcties ontstaat, doen we in hoofdstuk 3 voorstellen voor bestemming per begin 2017. Hierbij gaan we in op de besteedbaarheid van het resultaat en de gevolgen voor het weerstandsvermogen.

Als laatste doen we in de hoofdstukken 4 tot en met 6 een aantal overige voorstellen over zaken waar we in het proces van het in beeld brengen van de correcties tegen aan zijn gelopen.

Werkwijze

Grofweg is er een driedeling te maken in de bevindingen van PwC:

- fouten: Er is niet in lijn met geldende wet en regelgeving gehandeld;
- onzekerheden: Het is onduidelijk of er in lijn met geldende wet- en regelgeving is gehandeld;
- presentatieverschillen: Een post is op de onjuiste plek/rubriek op de balans gepresenteerd.

• *Toelichting fouten*

Na eigen onderzoek is voor de bevindingen het standpunt van de gemeente Groningen bepaald. Dit standpunt is voorgelegd aan PwC met als uitkomst dat overeenstemming met PwC is bereikt of en zo ja hoe er moest worden gecorrigeerd. Qua bevindingen zijn alle fouten met effecten op de beginbalans gecorrigeerd.

• *Toelichting onzekerheden*

In het controleverslag met bevindingen zijn naast de geconstateerde fouten ook onzekerheden benoemd. Voor de geconstateerde onzekerheden zijn aanvullende acties en onderzoeken uitgevoerd om de onzekerheden weg te nemen of kleiner te maken. Zo is er voor de geconstateerde onzekerheid over de volledigheid van de opbrengsten voor diverse opbrengststromen tijdens de reguliere controlewerkzaamheden 2017 een risicoanalyse opgesteld. Als vervolgens uit deze controles is gebleken dat er een risico op de opbrengstverantwoording in 2017 bestaat, is alsnog aanvullend onderzoek gedaan naar de opbrengsten 2016. In voorkomende gevallen heeft dit correcties op de beginbalans tot gevolg gehad. Een aantal acties waarmee de onzekerheden zijn opgelost leidt niet altijd tot daadwerkelijke correcties en is daarmee niet zichtbaar in dit raadsvoorstel.

- *Toelichting presentatieverschillen*

Ten aanzien van presentatieverschillen is meestal een correctie door gevoerd. Correcties die naar aanleiding van een bevinding op presentatieverschillen doorgevoerd zijn, leiden doorgaans tot verschuiving op c.q. binnen de balans. Dit leidt in de meeste gevallen niet tot resultaat. Overige correcties per ultimo 2016 leiden tot mutaties in het eigen vermogen, en dus tot een resultaat. Dit is zichtbaar in de post "resultaat van de rekening" aan de passiva-zijde van de balans.

Het totale resultaat vanuit de correcties op de beginbalans bedraagt 51,39 miljoen euro. Hiervoor doen we bestemmingsvoorstellen die we verwerken in de beginbalans van 2017. De bestemmingsvoorstellen die we doen zijn in belangrijke mate ten gunste van bestemmingsreserves die op basis van verslaggevingsregels/waarderingsgrondslagen gevoed c.q. gevormd moeten worden. Het gaat dan om de voorstellen ten gunste van de bekleemde reserve¹ (21 miljoen euro) en de in te stellen reserve erfpacht (13 miljoen euro). Uiteindelijk resteert na een aantal overige voorstellen, een besteedbaar resultaat van 3,5 miljoen euro.

In bijlage 1 is de eindbalans 2016 volgens de Gemeenterekening 2016 die uw raad op 12 juli 2017 heeft vastgesteld versus de gewijzigde beginbalans 2017 na de uitgevoerde correcties, opgenomen. Wij stellen u voor deze gewijzigde beginbalans vast te stellen. Wij leggen u deze gewijzigde beginbalans 2017 voorafgaand aan de behandeling van de Gemeenterekening 2017 voor. In de Gemeenterekening 2017 nemen we de gewijzigde beginbalans 2017 op en worden mutaties in het boekjaar 2017 ten opzichte van de gewijzigde beginbalans 2017 toegelicht. Hierdoor vermengen we de correcties op de beginbalans niet met het resultaat 2017 in de rekening.

In specifieke gevallen is het voorgekomen dat door nadere onderbouwing en standpuntbepaling we hebben kunnen aantonen dat de presentatie en verantwoording in de jaarrekening 2016 toch juist was. In die gevallen heeft PwC aangegeven akkoord te gaan met het niet doorvoeren van correcties in de beginbalans. In het project Correctie Beginbalans zijn ook zaken betrokken die niet vanuit bevindingen PwC zijn geïnitieerd, maar op basis van eigen onderzoek hebben geleid tot het doorvoeren van correcties op de beginbalans om daarmee een getrouw beeld te geven. Ook deze mutaties zijn afgestemd met de accountant en hebben de instemming van de accountant.

PwC heeft de gewijzigde beginbalans gecontroleerd en hierover een memo aan uw raad gestuurd. PwC concludeert op basis van de werkzaamheden die zij hebben gedaan dat:

- de beginbalans 2017 aansluit met de eindbalans 2016;
- de beginbalans aansluit voor en na de verwerking van de correcties;
- voor iedere correctie de gemeente een schriftelijk standpunt heeft ingenomen over de verwerkingwijze. We stemmen met dit standpunt in;
- de voorgestelde correcties voldoen aan het Besluit Begroting en Verantwoording.

Dit betekent dat de correcties in de beginbalans zoals opgenomen in het raadsvoorstel naar mening van PwC terecht zijn. PwC maakt hierbij de kanttekening ten aanzien van de nog lopende controles op de volledigheid van opbrengsten en de herziene grondexploitaties.

De conclusie van PwC is daarmee een positieve afsluiting van een intensief traject. In dit traject is nauw samengewerkt tussen de mensen van PwC en onze mensen. Dit heeft in onze beleving geleid tot een stap vooruit. Een stap die we gezien ons verbetertraject ook willen en moeten maken.

Over de voortgang van het verbetertraject informeren wij uw raad via een andere weg.

¹ Een bekleemde reserve, ook wel bestemmingsreserve kapitaallasten genoemd, is een reserve die is gevormd met een incidenteel bedrag en dient om de jaarlijkse kapitaallasten van een investering te kunnen dekken. Aan een bekleemde reserve wordt rente toegevoegd.

2. Financiële resultaten

In totaal leiden alle correcties op de beginbalans tot een resultaat van 51,4 miljoen euro voordelig. De grootste onderdelen van dit resultaat komen voort uit correcties op eigen bijdragen en bijdragen van derden (20,8 miljoen euro), een aangepaste administratieve verwerking van erfpacht (17,6 miljoen euro) en aanpassingen in grondexploitaties (9,2 miljoen euro). In onderstaande tabel staan de resultaten nader gespecificeerd. Op de belangrijkste resultaten geven we vervolgens een toelichting. In hoofdstuk 3 doen we voorstellen voor de bestemming van het resultaat.

Resultaatbepaling (bedragen x 1 miljoen euro)	
Eigen middelen in materiele vaste activa	20,75
Waardering strategisch vastgoed	0,12
Vooruit ontvangen bedragen: BLS	1,68
Opbrengsten Parkeerbedrijf	0,14
Beschermd wonen	-0,21
Sociaal domein	0,75
Vordering vangnetregeling	0,97
Voorziening wethouderpensioenen	-0,74
Voorziening volkshuisvesting	0,40
Overige correcties	0,45
Parkeergarage Westerhaven	-3,78
Erfpacht/ commerciële erfpacht	17,58
Hergebruik Grond	0,78
Onzekerheid aangegane verplichtingen.	0,81
Bouwleges	0,94
Opschoning activa	-0,33
Verstekte subsidies	0,61
Bijstelling verliesvoorziening vanwege herzieningen	2,38
Splitsing grex EKZ	6,84
Correctie Negatieve Boekwaarden	1,26
	51,39

Eigen middelen in materiele vaste activa/ ontvangen bijdragen

V 20,75 miljoen euro

Per ultimo 2016 waren ten onrechte nog eigen middelen in materiele vaste activa verantwoord (Woonschepenhaven). Daarnaast moest een bijdrage van derden dat als vooruit ontvangen bedrag was verantwoord, vrijvallen aangezien er geen terugbetalingsverplichting meer gold. In lijn met BBV zouden deze bijdragen gestort dienen te zijn in een bekleemde reserve voor kapitaallasten waarna jaarlijks de kapitaallasten ten laste van deze reserve worden gebracht. Het ging hierbij om twee projecten, te weten Woonschepenhaven voor 4,3 miljoen euro en de Eemskanaalzone voor 16,4 miljoen euro.

Waardering strategisch vastgoed

V 0,12 miljoen euro

Er is gekeken naar de waardering van het strategisch vastgoed. Op basis van uitgevoerde taxaties is op een aantal objecten (ALO-locatie, Camera Hereplein 73, Schuitemakerstraat) een correctie op de boekwaardes uitgevoerd. Per saldo leidt dit tot een voordeel van € 117.000,-.

Ontvangen subsidie BLS

V 1,67 miljoen euro

In het verleden is een subsidie vanuit het Besluit Locatie-gebonden Subsidies (BLS) ontvangen. Dit bedrag was verantwoord als een vooruit ontvangen bedrag in de verwachting dat hiermee uitgaven voor stimulering van woningbouw en/of wijkvernieuwing gedekt moeten worden. Bij opstelling van de Gemeentebegroting 2017 hebben we met het oog op de vorming van het Stedelijk Investeringsfonds de beschikbare middelen herijkt. Daaruit bleek dat deze middelen vrij konden vallen. Aangezien er al geen terugbetalingsverplichting bestond, had dit dus al in 2016 moeten gebeuren. Dit levert een voordeel van 1,7 miljoen euro op.

Opbrengst Parkeren

V 0,14 miljoen euro

Eind november hebben we van de stichting parkeergelden hun controleverklaring 2016 ontvangen. Hiermee is zekerheid verkregen en aansluiting gelegd tussen de opbrengsten en de daadwerkelijk ontvangen bedragen. Hiertoe is een aanvullende vordering voor de parkeeropbrengsten december 2016 opgenomen. Dit leidt tot een voordeel van € 140.000,-.

Beschermd wonen en balansposities sociaal domein**V 0,54 miljoen euro**

Op basis van de inmiddels ontvangen productverantwoordingen en afrekeningen van de Sociale Verzekeringsbank (SVB) is bepaald wat de balansposities hadden moeten zijn en wat dit betekent voor de resultaten 2016. Dit leidt tot een nadeel voor Beschermd wonen van € 208.000,-- en een voordeel voor het sociaal domein van € 750.000,--.

Vordering vangnetregeling**V 0,97 miljoen euro**

De vangnetregeling is een regeling waarbij voor tekorten voor uitkeringen een beroep gedaan kan worden op het Rijk. Groningen voldoet aan de voorwaarden van de regeling. Per ultimo 2016 is een vordering van 50% van het te ontvangen bedrag opgenomen. De vordering had voor het volledige bedrag moeten worden opgenomen. De ophoging van de vordering leidt tot een voordelig resultaat van 1 miljoen euro.

Voorziening wethouderpensioenen**N 0,74 miljoen euro**

De parameters waarmee de voorziening wethouderpensioenen per ultimo 2016 was berekend, waren onjuist. Een herberekening leidt tot een extra dotatie aan de voorziening van € 740.000,--.

Voorziening volkshuisvesting**V 0,4 miljoen euro**

Ter afdekking van de oninbaarheid van een deel van de leningen die aan woningbouwcorporaties zijn verstrekt hielden we een voorziening volkshuisvesting aan. Nadere analyse van de kans van optreden van deze oninbaarheid laat zien dat deze voorziening niet meer nodig is en kan vrijvallen. Dit levert een voordeel op van € 395.000,--.

Parkeergarage Westerhaven**N 3,78 miljoen euro**

De parkeergarage Westerhaven stond als een bijdrage in activa in eigendom van derden op onze balans. Als we kijken naar de criteria waaraan een bijdrage in activa in eigendom van derden moet voldoen, is dit onjuist. Er is namelijk geen sprake van een recht om de bijdrage terug te vorderen. Daarmee moet de boekwaarde van dit activum afgeboekt worden. Dit leidt tot een nadeel van 3,8 miljoen euro. Als gevolg van de afboeking vervallen de toekomstige rente en afschrijvingen (circa 0,2 miljoen euro per jaar).

Erfpacht**V 17,58 miljoen euro**

We hebben vastgesteld dat de verwerking van erfpachtgronden en de ontvangen afkoopsommen niet conform BBV-regelgeving is. Om de verwerking wel juist te doen, dienen we een stelselwijziging door te voeren. De correctie voortvloeiend uit de stelselwijziging levert een voordeel op van 17,6 miljoen euro. Hiervan heeft 11 miljoen euro betrekking op "reguliere" erfpacht en 6,5 miljoen euro op commerciële erfpacht. Voor de achtergrond en inhoud van deze stelselwijziging verwijzen we u naar hoofdstuk 4 van dit raadsvoorstel.

Hergebruik grond**V 0,78 miljoen euro**

Uw raad heeft op 20 december 2017 de Herziene exploitatiebegroting Complex Hergebruik Grond vastgesteld. Voor dit project speelde dat het positieve saldo van dit project (€ 778.000,--) als resultaat moet worden verantwoord.

Aangegane verplichtingen**V 0,81 miljoen euro**

Bij de jaarrekening 2016 resteerde er voor 5,3 miljoen euro aan onzekerheid op aangegane verplichtingen. We hebben opnieuw een beoordeling gedaan op de juistheid en afloop van de aangegane verplichtingen per 31-12-2016. Dit heeft ertoe geleid dat aangegane verplichtingen voor € 808.000,-- kunnen worden verlaagd.

Bouwleges**V 0,94 miljoen euro**

Uit de controle naar de juistheid van de opbrengst uit bouwleges is geconstateerd dat per ultimo 2016 ten onrechte € 935.000,-- nog niet als vordering was opgenomen voor het deel van de werkzaamheden dat betrekking had op 2016.

Opschoning van activa**N 0,33 miljoen euro**

Uit de nadere controle op activa komen posten die niet juist zijn verantwoord. Dit leidt tot een aantal her-rubriceringen, correcties en afboekingen. Hierbij is nadrukkelijk onderzoek gedaan of de activa die we op de balans hebben staan nog daadwerkelijk in ons bezit is. Per saldo levert deze opschoonactie van activa een nadelig resultaat van € 326.000,-- op.

Verstreckte subsidies**V 0,61 miljoen euro**

In 2017 is uitgebreid onderzoek gedaan naar de afloop van balansposten waaronder ook de verstreckte subsidies. Afrekeningen over oude jaren zijn inhoudelijk afgewikkeld, inclusief de financiële afrekening met de subsidieaanvrager. Soms is een post ten onrechte op de balans blijven staan. Dit betekent dat in 2016 alsnog € 614.000,-- voordelig resultaat moet worden genomen.

Bijstelling Verliesvoorziening Grondexploitaties**V 2,38 miljoen euro**

Belangrijk onderdeel van de bevindingen bij de Gemeenterekening 2016 betrof de verantwoording van de grondexploitaties en de hoogte en presentatie van de bijbehorende verliesvoorzieningen. Tijdens de actualisatie 2017 is ook teruggekeken naar de verantwoording in de jaarrekening 2016. Voor nadere details verwijzen we u graag naar de herziene grondexploitaties elders op de agenda van uw vergadering. Na het doorvoeren van de noodzakelijke wijzigingen resteert er een resultaat wegens lagere benodigde verliesvoorziening van 2,38 miljoen euro.

Splitsing Grondexploitatie Eemskanaalzone**V 6,84 miljoen euro**

Geconstateerd is dat er eind 2016 geen grondexploitatie EKZ overbleef. De betreffende gronden zijn op de balans onder de niet in exploitatie genomen gronden gepresenteerd. De verliesvoorziening die bij de grondexploitatie hoorde, is deels nodig ter compensatie van de lagere marktwaarde na de uitgevoerde taxatie. Daarnaast resteert nog een vrijval van de verliesvoorziening.

Correctie negatieve boekwaarden**V 1,26 miljoen euro**

Uit onze inventarisatie blijkt dat er in de administratie nog negatieve boekwaarden stonden waar geen activum aan gekoppeld was. Hiervan heeft 0,53 miljoen euro betrekking op activa die onderdeel zijn van het bijzondere resultaat grondzaken en 0,73 miljoen euro inzake verkeer- en vervoersprojecten.

Overige correcties**V 0,45 miljoen euro**

Een aantal kleinere correcties leiden per saldo tot een voordeel van € 445.000,--.

3. Voorstellen

3.1 Voorstel bestemming resultaat voortkomend uit de correcties op de eindbalans 2016

In bijlage 1 vindt u onze voorstellen voor de bestemming van het resultaat voortkomend uit de correcties die we in het vorige hoofdstuk hebben beschreven.

Op 29 maart 2017 heeft uw raad het raadsvoorstel 'Eén integraal afwegingsmoment, kader op te nemen bestemmingsvoorstellen' vastgesteld (hierna te noemen rv integrale afweging). Bij de Gemeenterekening 2016 is dit kader waar nodig aangevuld. In deze Integrale afweging zijn de regels vastgelegd welke resultaten als bijzonder mogen worden bestempeld en welke voorstellen ter bestemming van resultaat wel en welke niet mogen worden opgenomen. De volgende resultaatcategorieën en de daaraan gekoppelde bestemming zijn in genoemd raadsvoorstel en bij de Gemeenterekening 2016 vastgesteld:

1. Resultaat ingezet of gedekt bij de begroting 2017
2. Extra beleid/meerjarenprogramma's
3. Bijzondere resultaten
4. Meerjarige projecten
5. Incidentele middelen gemeentefonds
6. Samenwerkingsverbanden/centrumgemeente
7. Bijdragen in Materiele Vast Activa naar Beklemde reserve

We lichten alleen die categorieën toe die relevant zijn voor de bestemmingsvoorstellen die we nu doen.

Ad 1. Resultaat ingezet of gedekt bij de begroting 2017

Over een deel van het resultaat in enig jaar kan uw raad bij de integrale afweging van de vastgestelde begroting 2017 al een besluit hebben genomen.

Ad 3. Bijzondere resultaten

Bijzondere resultaten zijn die resultaten waartoe de raad heeft besloten deze beschikbaar te houden voor de benoemde (groep van) activiteiten. Het resultaat wordt bij de rekening verrekend met de daarvoor ingestelde reserve of verrekend naar de exploitatie van het volgende jaar.

Wij stellen uw raad voor om het resultaat erfpacht met ingang van 1 januari 2017 als een bijzonder resultaat vast te stellen.

Ad 7 Eigen bijdragen naar bekleemde reserve

Incidentele bedragen ter dekking van een project (vooral eigen bijdragen) worden opgenomen in een bekleemde reserve ter dekking van de jaarlijkse kapitaallasten.

Bij onderstaande voorstellen hanteren we de bovenstaande indeling en gaan we uit van de regels die aan deze indeling ten grondslag liggen. Dit leidt tot de volgende verdeling:

Resultaat uit correcties 2016 (bedragen x € 1.000)		<u>51.392</u>
1. Resultaat ingezet bij de begroting	-1.675	
2. Extra Beleid/ Meerjarenprogramma's	-	
3. Bijzondere resultaten	-25.438	
4. Meerjarige projecten	-	
5. Incidentele middelen gemeentefonds	-	
6. Samenwerkingsverbanden/ centrumgemeente	-	
7. Bijdragen naar bekleemde reserve	<u>-20.752</u>	
Totaal bestemmingsvoorstellen		<u>-47.865</u>
Besteedbaar resultaat		<u><u>3.527</u></u>

3.2 Besteedbaar resultaat & Weerstandsvermogen

Twee keer per jaar, bij rekening en begroting, bepalen we het weerstandsvermogen. We kijken dan naar zowel het benodigde weerstandsvermogen (de risico's) als het beschikbare weerstandsvermogen (o.a. de reserves). Een deel van de bovengenoemde voorstellen ter bestemming van het resultaat, leidt tot mutaties in de reserves die meetellen in het weerstandsvermogen. Dit wordt in onderstaande tabel weergegeven.

Mutaties reserves WSV (bedragen in miljoenen euro)	
Reserve Parkeren	-2,72
Reserve Grondzaken	7,73
Reserve Onderwijshuisvesting	-0,08
AER	3,53
	8,46

Voor de inhoud en toelichtingen op de bestemmingsvoorstellen verwijzen we naar bijlage 2 van dit voorstel.

Met de onttrekking van 2,72 miljoen euro aan de reserve Parkeren voor het afboeken van de (bijdrage aan) de parkeergarage Westerhaven komt de reserve parkeren per 1 januari 2017 op nul.

Indien zich een risico voordoet bij het parkeerbedrijf, dat niet binnen de meerjarenbegroting kan worden opgevangen, zal het financiële effect ten laste van de algemene middelen (algemene egalisereserve) komen. De komende jaren zal de reserve parkeren weer moeten worden aangevuld met voordelige rekeningresultaten bij het parkeerbedrijf. Indien rekening wordt gehouden met de begrote toevoeging in 2017 en de raad besluit het voordelige resultaat over 2017 aan de reserve parkeren toe te voegen, komt de reserve parkeren op 2,3 miljoen euro.

Het effect van de mutaties op het weerstandsvermogen bedraagt 6 punten (0,06). Naast de effecten vanwege de correcties op de eindbalans 2016 zijn er ten opzichte van de laatste keer dat het weerstandsvermogen is bepaald (Gemeentebegroting 2018) de nodige dingen gebeurd in zowel het benodigd als beschikbaar weerstandsvermogen zijn. Uw raad heeft in 2017 bijvoorbeeld voorstellen over Groningen Airport Eelde, Warmtestad en bed-bad-brood voorgelegd gekregen die effect hebben op het weerstandsvermogen. In de Gemeenterekening 2017 bepalen we opnieuw het (dynamische) weerstandsvermogen waarin naast de effecten uit de correcties op de eindbalans 2016 alle overige ontwikkelingen meegenomen worden.

Vanuit het Coalitieakkoord 2014-2018 hebben wij met uw raad afgesproken dat we ons weerstandsvermogen versterken tot minimaal een ratio van 0,80 en op termijn streven naar 1,0. Inmiddels hebben we een ratio van 1,0 bereikt. Voor de komende periode hanteren we daarom een ratio van 1,0 als ondergrens. Indien het noodzakelijk is een beroep op het beschikbaar weerstandsvermogen te doen, en de ratio onder de 1,0 komt, nemen we maatregelen om de ratio zo snel mogelijk weer op de 1,0 te krijgen. Conform de regels vanuit één integraal afwegingmoment wordt besteedbaar resultaat toegevoegd aan de begroting. Daar vindt dan besluitvorming over de inzet plaats. Vandaar dat we nu het resultaat dat resteert uit de correcties op de eindbalans 2016 (3,5 miljoen euro) toevoegen aan de Algemene Egalisereserve (AER). Als bij de begroting blijkt dat weerstandsvermogen meerjarig boven de 1 zit kunnen middelen anders worden ingezet.

4. Stelselwijziging Erfpacht

Situatie Jaarrekening 2016

De gemeente heeft ongeveer duizend erfpachtcontracten. In de Gemeenterekening 2016 is onder de materiële vaste activa (MVA) circa 14 miljoen euro aan in erfpacht uitgegeven gronden verantwoord. Daarnaast is een negatieve boekwaarde van 11 miljoen euro opgenomen aan ontvangen afkoopsommen van erfpachtcanon. Deze gesaldeerde wijze van presenteren onder de MVA is niet conform BBV.

Werkwijze

In mei 2017 heeft de commissie BBV de notitie Erfpacht Gronden geactualiseerd. Onderzocht is op welke punten onze werkwijze afwijkt van de voorschriften die in deze notitie beschreven zijn en hoe we de afwijkingen vervolgens in lijn met het BBV kunnen brengen. Het onderzoek bestond er uit dat we alle erfpachtcontracten hebben beoordeeld en per erfpachtcontract hebben bepaald wat de juiste waardering van de erfpachtgrond is én of er sprake is van ontvangen afkoopsommen. Voor elke in erfpacht uitgegeven kavel is een dossier aangelegd.

Conclusie uit het onderzoek is dat we een stelselwijziging op de administratieve verwerking van erfpacht dienen door te voeren. Het gaat hier om een stelselwijziging omdat er sprake is van een wijziging in een "vrij te kiezen" waarderingsgrondslag². Voor erfpacht is er te kiezen tussen de zogeheten "Vaste Schuld Methode" dan wel het "Financieringsmodel". Bij het aanpassen van de waarderingsgrondslag voor de verwerking van afkoopsommen is sprake van een stelselwijziging³.

Correctie en Financieel Effect

De huidige (onjuiste) presentatiewijze vertoont meer parallellen met het "Financieringsmodel" dan met de "Vaste Schuld Methode". Immers de ontvangen afkoopsommen dienen ter duurzame financiering van de grondwaarde waarvan de erfpacht is afgekocht. Het correct en consequent toe passen van dit "Financieringsmodel" voor de gevallen waarbij sprake is van voortdurende erfpacht met afkoop leidt tot twee typen correcties:

1. de boekwaarde van de erfpachtgronden verantwoorden we tegen eerste uitgifteprijs in de administratie;
2. de ontvangen afkoopsommen voor maximaal de grondwaarde waarvan de erfpacht is afgekocht voegen we via resultaatbestemming toe aan -een nog in te stellen- bestemmingsreserve afkoopsommen erfpacht.

Voor de in te stellen bestemmingsreserve voor de afkoopsommen geldt dat deze reserve 1-op-1 tegenover de boekwaarde staat van de erfpachtgronden. Dit betekent dat deze middelen niet beschikbaar zijn voor ruil tussen incidentele en structurele middelen én dat deze reserve niet meetelt in het weerstandsvermogen.

Het totale resultaat uit het onderzoek bedraagt 17,6 miljoen euro voordelig. In lijn met het gekozen financieringsmodel is het totaal aan afkoopsommen dat per primo 2017 in de bestemmingsreserve afkoopsommen erfpacht gestort moet zijn 12,9 miljoen euro. Het verschil met de boekwaarden per ultimo 2016 leidt tot een voordelig resultaat van 4,7 miljoen euro. Wij stellen uw raad voor genoemde bedragen toe te voegen aan de in te stellen reserve Erfpacht respectievelijk de reserve Grondzaken.

Besluit

We stellen uw raad voor om een stelselwijziging op de waarderingsgrondslag voor de verwerking van afkoopsommen op voortdurende erfpacht vast te stellen. Daarnaast stellen we voor om deze waarderingsgrondslag voor de verwerking van afkoopsommen op voortdurende erfpacht vast te leggen in de financiële verordening. Hiertoe leggen we verordening tot wijziging van de Financiële Verordening gemeente Groningen 2017 zoals opgenomen in bijlage 4 ter vaststelling aan u voor.

² Conform stellige uitspraak in Notitie Het BBV en stelsel-/schattingwijzigingen van commissie BBV d.d. juli 2011

³ Conform stellige uitspraak in Notitie Erfpacht Gronden van commissie BBV d.d. mei 2017

5. Uitwerking motie Grens ruil Incidenteel/Structureel

Uw raad heeft in het Begrotingsdebat van 8 november 2017 de motie 'Grens aan ruil incidenteel/structureel' aangenomen. In de begroting 2018 is 38 miljoen euro "geruild". De hiermee vrijgespeelde incidentele middelen zijn ingezet voor het oplossen van incidentele knelpunten in 2018-2020. Het structurele effect van het ruilen (de kapitaallasten) is opgenomen in de meerjarenbegroting 2018. In genoemde motie verzoekt uw raad om te onderzoeken tot welk niveau de inzet van ruilmiddelen kan worden toegepast, welke ruilmiddelen in de toekomst te verwachten zijn en wat de (structurele) effecten van de inzet op de meerjarenbegroting en de financiële kengetallen zijn. Zoals toegezegd in onze brief van 24 januari 2018 doen we in dit voorstel de uitwerking.

In onderstaande uitwerking lichten we eerst toe onder welke voorwaarden geruild kan worden en of sprake is van een natuurlijke grens. Vervolgens gaan we in op het effect op het weerstandsvermogen en de financiële kengetallen. In de bijlage 5 brengen we meer in detail in beeld wat het effect van ruilen op de financiële kengetallen is.

Voorwaarden om te kunnen ruilen

Om te kunnen ruilen dient aan de volgende voorwaarden te worden voldaan:

1. er zijn incidentele middelen voor investeringen beschikbaar (meestal in reserves);
2. er is structurele ruimte in de meerjarenbegroting om de structurele kapitaallasten op te vangen.

Deze twee voorwaarden samen bepalen of er wel of niet geruild kan worden en dus ook waar de grens ligt. Indien er geen incidentele middelen beschikbaar zijn en/of er geen structurele ruimte in de meerjarenbegroting is, kan er niet worden geruild. We gaan hieronder nader op deze twee voorwaarden in.

Ad 1. Beschikbaarheid van incidentele middelen voor investeringen

Wanneer incidentele middelen in reserves beschikbaar zijn voor investeringen, kunnen deze worden geruild voor een structureel budget ter dekking van de rente- en afschrijvingslasten (kapitaallasten). Het ruilen kan zowel voor als na realisatie van de investering.

Indien voor een investering incidentele middelen beschikbaar zijn, worden deze toegevoegd aan een bekleemde reserve. De jaarlijkse rente- en afschrijvingen (kapitaallasten) worden gedekt uit de bekleemde reserve. Aan de reserve wordt rente toegevoegd. Daarmee is het mogelijk de rente- en afschrijvingslasten gedurende de volledige afschrijvingsperiode te dekken.

Als er een structureel budget voor de jaarlijkse rente- en afschrijvingslasten beschikbaar wordt gesteld, kunnen de incidentele middelen in de bekleemde reserve anders worden ingezet.

Nieuwe ruilmogelijkheden

Op dit moment zijn er twee nieuwe ruilmogelijkheden.

Ten eerste is in de begroting 2018 17,3 miljoen euro incidenteel toegevoegd aan het stedelijk investeringsfonds. Hiervan is 11,8 miljoen euro bestemd voor investeringen (fietstunnel/ langzaam verkeersroute langs Hoendiep en Zernikelaan). Deze middelen kunnen worden geruild voor een structureel bedrag ter dekking van de jaarlijkse rente- en afschrijvingslasten.

Ten tweede is voor de rekening 2017 een aantal correcties verwerkt in de beginbalans van 2017. Dit leidt in een aantal gevallen ook tot de vorming van bekleemde reserves. In totaal leiden de aanpassingen in de beginbalans tot een mogelijke ruilruimte van bijna 21 miljoen euro.

Ad 2. Structurele ruimte in de meerjarenbegroting

De meerjarenbegroting dient structureel in evenwicht te zijn⁴. Er is sprake van structureel evenwicht als structurele lasten gedekt zijn met structurele baten. Hiervan kan alleen worden afgeweken als voldoende zeker is dat het structureel evenwicht in het laatste jaar van de meerjarenraming wordt bereikt.

In principe is het mogelijk door te gaan met ruilen zo lang de meerjarenbegroting structureel in evenwicht blijft, dus zo lang de hogere structurele lasten kunnen worden opgevangen. Uitgaande van een rente van 2% en een afschrijvingsperiode van 40 jaar leidt elke 10 miljoen euro ruilen tot een verhoging van de structurele lasten met € 450.000,-.

⁴ Dit staat ook in artikel 189 lid 2 van de Gemeentewet: de raad ziet erop toe dat de begroting in evenwicht is. Hiervan kan hij afwijken indien aannemelijk is dat het evenwicht in de begroting in de eerstvolgende jaren tot stand zal worden gebracht.

Effect weerstandsvermogen en financiële kengetallen

Ruilen is niet van invloed op de ratio van het weerstandsvermogen. De incidentele middelen die zijn bestemd voor dekking van de investeringen zijn toegevoegd aan bekleemde reserves. Deze tellen niet mee in het beschikbaar weerstandsvermogen omdat deze nodig zijn voor dekking van de rente- en afschrijvingslasten.

In geval van nood kunnen de bekleemde reserves worden aangesproken. Dit betekent dat op dat moment andere dekking moet worden gevonden voor de rente- en afschrijvingslasten. Na ruilen en inzet van deze reserves, is deze mogelijkheid er niet meer.

Overall leidt ruilen tot een verslechtering van de financiële kengetallen. Meer ruilen vergroot de gemeentelijke schuld, vermindert het eigen vermogen en legt een groter deel van de gemeentelijke begroting vast met structurele uitgaven.

Het kengetal structurele exploitatieruimte geeft een indicatie van de ruimte in de meerjarenbegroting. Dit kengetal mag niet onder 0 komen, in ieder geval niet in de laatste jaarschijf. Dit bepaalt de grens voor het ruilen. Bij de overige kengetallen is geen sprake van een harde norm. Hierbij kijken we vooral naar de ontwikkeling. In de bijlage gaan we nader in op het effect van ruilen op de financiële kengetallen.

Conclusie/ Samenvatting

De mogelijkheid om te kunnen ruilen wordt bepaald door de beschikbaarheid van incidentele middelen voor investeringen (meestal in reserves) en de structurele ruimte in de meerjarenbegroting.

Wanneer we beschikken over incidentele middelen voor investeringen (in reserves), kunnen deze worden geruild. Bij de begroting 2018 zijn de destijds beschikbare ruilmiddelen ingezet. Er zijn op dit moment twee nieuwe ruilmogelijkheden:

- investeringsruimte in het stedelijk investeringsfonds van 11,8 miljoen euro;
- correcties beginbalans die leiden tot een toevoeging aan bekleemde reserves van 20,8 miljoen euro.

Er dient structurele ruimte in de meerjarenbegroting te zijn om de extra structurele lasten als gevolg van ruilen op te vangen. Daarbij moet de begroting structureel in evenwicht blijven (structurele lasten gedekt zijn met structurele baten), op zijn minst in het laatste jaar van de meerjarenbegroting.

Het kengetal structurele exploitatieruimte geeft een indicatie van de structurele ruimte in de meerjarenbegroting. Deze mag niet onder 0 mag komen, in ieder geval niet in de laatste jaarschijf van de meerjarenbegroting.

6. Overige onderwerpen

6.1 Grondtransactie Triade

De gemeente Groningen heeft medio 2017 een grondovereenkomst met Stichting Triade aangaande de realisatie van het Zernike Innovatie Centrum gesloten. Omdat reguliere verkoop de financiële haalbaarheid van het centrum onder druk zette hebben wij samen met Stichting Triade gekeken naar verschillende mogelijkheden. Om de ontwikkeling van het Zernike Innovatie Centrum te bespoedigen is overeengekomen dat de grondprijs uitgesteld (inclusief rente) mag worden betaald over een periode van maximaal 20 jaar. Wij hebben uw raad op 25 april 2017 een brief gestuurd om u in de gelegenheid te stellen om wensen en bedenkingen kenbaar te maken.

Aanvankelijk was de overeenkomst administratief als een bijdrage aan activa in eigendom van een derde verwerkt. Nadere toets van de overeenkomst in relatie tot de criteria die gelden voor bijdragen in activa in eigendom van derden leert dat deze rubricering onjuist is. Om dit te corrigeren hebben we de uitgestelde betaling ad € 820.000,-- gerubriceerd als een aan derden verstrekte lening.

In het voor 2017 geldende Treasurystatuut⁵ staat een aantal voorwaarden waaronder leningen aan derden kunnen worden verstrekt. In artikel 6 lid 3 van het statuut staat ten aanzien van aan derden te verstrekken leningen dat "Per geval apart een lening wordt aangetrokken en onder nader door het college van B&W vast te stellen voorwaarden door wordt verstrekt aan de desbetreffende derde (zogenaamde gematchte financiering)". Aan deze voorwaarde van gematchte financiering is niet voldaan. Reden hiervoor is dat de transactie en daarmee de beoordeling hiervan in eerste aanleg niet als een lening is benaderd. Met het rubriceren als een bijdrage in activa in eigendom van derden is de uitgestelde betaling meegenomen in de integrale financiering van de gemeente. Achteraf alsnog een lening aantrekken om aan de voorwaarde van matching te voldoen is gezien de relatief beperkte omvang onpraktisch.

Met het niet gematcht financieren is sprake van een formele onrechtmatigheid. Wij stellen uw raad voor om deze afwijking van het statuut (achteraf) goed te keuren.

6.2 Overschrijding van kredieten

Uit onze controles blijkt dat er op een aantal kredieten in 2017 een overschrijding heeft plaats gevonden. Het gaat hierbij om de onderstaande overschrijdingen.

	Omschrijving (bedragen x € 1000)	Overschrijding
1	Sanering riolering 2013	15
2	Omzetten natuurgrasveld nr. kunstgras	86
3	Uitbreiding St. Michael	3

De kredietoverschrijding onder nummer 2 wordt gerepareerd in het voorstel "Nacalculatie kunstgrasvelden cofinancieringsfonds 2017" dat apart aan uw raad is/ wordt gestuurd.

De overschrijdingen onder nummer 1 en nummer 3 willen we in dit voorstel herstellen. Onderstaand een toelichting op de overschrijding en een voorstel tot herstel. Tevens het voorstel om de Gemeentebegroting 2018 op programmaniveau te wijzigen.

Ad 1. Sanering riolering 2013

Het oorspronkelijke krediet dat uw raad voor sanering riolering 2013 beschikbaar heeft gesteld, bedraagt 14,315 miljoen euro. Op grond van de opgestelde nacalculatie is het krediet verlaagd met 3,112 miljoen euro. In 2017 zijn er echter alsnog kosten gemaakt voor de sanering riolering Hortensiastraat. Wij willen uw raad voorstellen het krediet met € 15.000,-- te verhogen. Daarmee komt het totale krediet op 11,218 miljoen euro.

Ad 3. Uitbreiding St. Michael

Op 26 november 2014 onder nr. 6f heeft uw raad een krediet van € 316.000,-- beschikbaar gesteld voor de aanpassing van de Sint Michaelschool. Om diverse redenen heeft de uitvoering vertraging opgelopen waardoor het project pas in 2017 is afgerond. Door die vertraging hebben wij te maken gehad met prijsontwikkelingen; de kosten zijn gestegen. Dit leidt tot een overschrijding van het krediet. Wij willen uw raad vragen om dit oorspronkelijk krediet te verhogen met € 3.000,--. Daarmee komt het totaal krediet op € 319.000,--.

⁵ Treasurystatuut gemeente Groningen 2016-2017, vastgesteld in raadsvergadering 30 maart 2016

Financiële begrotingswijziging (investeringskredieten)		Bedragen x 1.000 euro			
Deelprogramma	Programma	I/S	Lasten	Baten	Saldo te activeren
03.1 Onderwijskansen	03 Onderwijs	1	3		3
Verhoging krediet aanpassing schoolgebouw St. Michaelschool					
09.1 Kwaliteit van de leefomgeving	09 Onderhoud en beheer openbare ruimte	1	15		15
Verhoging krediet sanering riolering 2013					
Totaal			18	0	18

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
Peter den Oudsten

de secretaris,
Peter Teesink

Bijlagen

Bijlage 1

1. Gewijzigde balans 2016 – Balans 2017

ACTIVA (Bedragen x 1.000 euro)		31-12-2016	mutatie	1-1-2017
	Vaste Activa			
1	Immateriële vaste Activa	4.615	-3.781	834
	-kosten onderzoek en ontwikkeling	-	-	-
	- bijdragen aan activa van derden	4.615	-3.781	834
				①
2	Materiële vaste Activa	1.053.219	27.477	1.080.696
	waarvan economisch nut	543.836	21.567	565.403
	waarvan economisch nut heffing gerelateerd	154.715	923	155.638
	waarvan meerjarig maatschappelijk nut	354.668	4.987	359.655
3	Financiële vaste activa	382.567	406	382.973
	Kapitaalverstrekking deelnemingen	13.014	11	13.025
	Leningen woningbouwcorporaties	119.692	395	120.087
	Leningen deelnemingen	234.522	0	234.522
	Leningen verbonden partijen	2.140	0	2.140
	Overige langlopende leningen	13.199	0	13.199
	Totaal vaste activa	1.440.401	24.102	1.464.503
	Vlottende Activa			
4	Vorraden	83.097	4.542	87.639
	Overige grond- & hulpstoffen	431	0	431
	OHW + bouwgronden in exploitatie	80.449	4.542	84.991
	Gereed product & goederen	2.217	0	2.217
	d. Vooruitbetalingen			
5	Uitzettingen	128.915	981	129.896
	Uitzettingen: Openbare lichamen	39.354	0	39.354
	Overige verstr. Kasgeldleningen	41.050	0	41.050
	Uitzettingen overige vorderingen	47.602	981	48.583
	Uitzettingen in Rijks schatkist < 1 jaar	909	0	909
6	Liquide middelen	562	0	562
7	Overlopende activa	50.428	1.161	51.589
	Nog te ontvangen bedragen van de EU	67	0	67
	Nog te ontvangen bedragen van het Rijk	18.613	1.171	19.784
	Nog te ontvangen bedragen van overige overheid	15.633	-88	15.545
	Overige overlopende activa	16.115	78	16.193
	Totaal vlottende activa	263.002	6.684	269.686
	TOTAAL ACTIVA	1.703.403	30.786	1.734.189

Passiva (Bedragen x 1.000 euro) ⁶		31-12-2016	mutatie	1-1-2017
Vaste Passiva				
8	Eigen vermogen	246.239	51.389	297.628
	algemene reserve	38.718	0	38.718
	bestemmingsreserve	153.963	0	153.963
	Saldo van rekening	53.558	51.389	104.947 (13)
9	Voorzieningen	26.133	516	26.649 (7)
10	Vaste schulden	1.147.974	0	1.147.974
	Langlopende Leningen: NL banken + overige financiële instellingen	1.084.662	0	1.084.662
	Langlopende Leningen: NL bedrijven	62.500	0	62.500
	Onderh. Leningen over. Binnenl	1	0	1
	Waarborgsommen	811	0	811
	Totaal vaste passiva	1.420.346	51.905	1.472.251
11	Vlottende schuld	224.007	-1.132	222.875
	Overige kasgeldleningen	71.050	0	71.050
	Vlottende schuld: banksaldi	33.160	0	33.160
	Vlottende schuld: overig	119.797	-1.132	118.665 (8)
12	Overlopende passiva	59.050	-19.987	39.063
	verplichtingen	26.997	-1.246	25.751 (9)
	Vooruit ontvangen bedragen van de EU	59	0	59
	Vooruit ontvangen bedragen van overige overheid	6.513	-4.434	2.079 (10)
	Vooruit ontvangen bedragen van het Rijk	16.673	-13.675	2.998 (11)
	Overige vooruit ontvangen bedragen	8.808	-632	8.176 (12)
	Totaal vlottende passiva	283.057	-21.119	261.938
Totaal Passiva		1.703.403	30.786	1.734.189

Toelichting op mutaties

De belangrijkste mutaties in de balans per 31-12-2016 en de balans per 1-1-2017 zijn genummerd. Onderstaand nogmaals de tabel met de resultaten zoals ook in hoofdstuk 2 van dit raadsvoorstel staat. Achter de resultaten staan de nummers van de mutaties op de balans die in relatie tot het behaalde resultaat staan.

Resultaatbepaling (bedragen x 1 miljoen euro)		Relatie met mutatie balans
Eigen middelen in materiele vaste activa	20,75	(2) (10) (11)
Waardering strategisch vastgoed	0,12	(2)
Vooruit ontvangen bedragen: BLS	1,68	(11)
Opbrengsten Parkeerbedrijf	0,14	(5)
Beschermd wonen	-0,21	(8)
Sociaal domein	0,75	(6) (8)

⁶ Er kunnen afrondingsverschillen bestaan tussen bedragen in de balans en eerder gepresenteerde bedragen.

Vordering vangnetregeling	0,97	⑥
Voorziening wethouderpensioenen	-0,74	⑦
Voorziening volkshuisvesting	0,40	③
Overige correcties	0,45	⑦ ⑧ ⑨
Parkeergarage Westerhaven	-3,78	①
Erfpacht/ commerciële erfpacht	17,58	②
Hergebruik Grond	0,78	⑨
Onzekerheid aangegane verplichtingen.	0,81	⑧
Bouwleges	0,94	⑤
Opschoning activa	-0,33	②
Verstrekke subsidies	0,61	⑨
Bijstelling verliesvoorziening vanwege herzieningen	2,38	② ④
Splitsing grex EKZ	6,84	②
Correctie Negatieve Boekwaarden	1,26	②
	51,39	⑬

Binnen de Materiele Vaste Activa ⁷ (verder MVA, nummer ②) is ook een opschoonactie uitgevoerd. Dit leidt niet zozeer tot resultaat maar eerder tot verschuivingen binnen de categorieën die binnen de MVA worden onderscheiden. Daarnaast zijn er presentatiecorrecties doorgevoerd op de balans. Deels naar aanleiding van de bevindingen PwC en deels voortkomend uit ons eigen onderzoek. Deze correcties zitten onder meer in de mutaties op de balans onder de nummers ②, ④ en ⑧.

⁷ Onder Materiele Vaste Activa verstaan we de bezittingen van de gemeente waarvan het daarvoor benodigde vermogen voor een periode langer dan een jaar is vastgelegd. Voorbeelden hiervan zijn grond en gebouwen, machines en installaties, transportmiddelen en computers.

Bijlage 2.

2. Overzicht en toelichting voorstellen bestemming rekeningresultaten

OVERZICHT

Navolgende voorstellen zijn gegroepeerd conform de indeling die uit de regels rondom Eén Integraal Afweegmoment gelden. Voor de voorstellen die we nu doen zijn de volgende categorieën van toepassing:

- Resultaat ingezet bij begroting 2017
- Bijzondere resultaten
- Meerjarige projecten
- Incidentele middelen gemeentefonds
- Aanvulling weerstandsvermogen
- Besteedbaar resultaat

Een negatief bedrag in onderstaande tabel betreft een voorgestelde bestemming waardoor het besteedbaar resultaat wordt verlaagd. Een positief bedrag betekent een verhoging van het besteedbaar resultaat, bijvoorbeeld doordat voorgesteld wordt een nadeel te verrekenen met een bestemmingsreserve.

Nr Directie	Rekening resultaat ingezet bij begroting 2017	
1 SO	Vrijval BLS t.g.v. reserve SIF	-1.675

Nr Directie	Bijzondere resultaten	
2 SO	Opbrengst Parkeren	-140
3 SO	Westerhaven	2.862
4 SO	Grondzaken	-653
5 SO	Hergebruik grond	-778
6 SO	Erfpacht	-17.583
7 SO	Herziening grexen	-2.384
8 SO	Eemskanaalzone	-6.836
9 SSC	Onderwijshuisvesting	75

Totaal Bijzondere resultaten -25.438

Nr Directie	Stortingen in Beklemd reserves	
10 SO	Eigen bijdragen in MVA	-20.752

Nr Directie	Besteedbaar resultaat	
11	Bestemming resterend saldo uit correcties	-3.527

Totaal Totaal ingediende voorstellen -51.392

TOELICHTING BESTEMMINGSVOORSTELLEN

Nr.	Directie	Bestemmingsvoorstel	Bedrag
1.	SO	<p>Programma Wonen - Deelprogramma Overig Wonen Vrijval BLS</p> <p>Bij opstelling van de Gemeentebegroting 2017 heeft uw raad het Stedelijk Investeringsfonds ingesteld. Voor de voeding van dit fonds is uitgegaan van de toevoeging van de vrijval van de resterende BLS-subsidie.</p>	-1.675
2.	SO	<p>Programma Verkeer - Deelprogramma Parkeren Opbrengst Parkeren</p> <p>Het resultaat op Parkeren geldt als een bijzonder resultaat. We stellen voor het voordeel van 0,14 miljoen euro toe te voegen aan de reserve Parkeerbedrijf om toekomstige schommelingen in het resultaat van het Parkeerbedrijf op te kunnen vangen.</p>	-140
3.	SO	<p>Programma Verkeer - Deelprogramma Parkeren Westerhaven</p> <p>Wij stellen voor om het nadeel vanwege de afboeking Westervhaven met de reserve parkeren te verrekenen. Het saldo van de reserve Parkeren per primo 2017 (2,86 miljoen euro, bestaande uit de eindstand 2016 van 1,25 miljoen euro + bestemming rekening 2016 ad 1,47 miljoen euro + voorstel nummer 2 uit dit voorstel van 0,14 miljoen euro) is echter niet toereikend voor de verrekening. Daarom wordt vooralsnog een deel verrekend met de Algemene Egalisatie Reserve.</p>	2.862
4.	SO	<p>Programma Economie en Werkgelegenheid / Wonen – Deelprogramma's Overig Economie en Werkgelegenheid / Overig Wonen Grondzaken</p> <p>Het resultaat op Grondzaken geldt als een bijzonder resultaat. We stellen voor het voordeel vanuit de hertaxaties van strategisch vastgoed van 0,12 miljoen euro toe te voegen aan de reserve Grondzaken. Daarnaast heeft een deel van de correcties op negatieve boekwaarden betrekking op grondzaken. Dit voordeel van 0,53 miljoen euro stellen we ook voor toe te voegen aan de reserve Grondzaken.</p>	-653
5.	SO	<p>Programma Economie en Werkgelegenheid / Wonen – Deelprogramma's Overig Economie en Werkgelegenheid / Overig Wonen Hergebruik Grond</p> <p>Het voordeel moet in samenhang worden gezien met toekomstig te maken kosten voor dit project. Daarom wordt voorgesteld het voordelige saldo toe te voegen aan een nieuw in te stellen bestemmingsreserve.</p>	-778
6.	SO	<p>Programma Wonen - Deelprogramma Divers Erfpacht</p> <p>Het correct en consequent toe passen van het zogeheten "Financieringsmodel" voor de ontvangen afkoopsommen maakt dat we 12,9 miljoen euro voorstellen toe te voegen aan de -in te stellen- bestemmingsreserve afkoopsommen erfpacht.</p> <p>Het voordelige verschil met de boekwaarden per ultimo 2016 leidt tot een voordelig resultaat van 4,7 miljoen euro. Wij stellen voor dit toe te voegen aan de reserve Grondzaken.</p>	-12.888 & -4.694

7.	SO	<p>Programma Economie en Werkgelegenheid / Wonen – Deelprogramma's Overig Economie en Werkgelegenheid / Overig Wonen</p> <p>Herzieningen Grondexploitaties</p> <p>Het resultaat op Grondzaken geldt als een bijzonder resultaat. We stellen voor het per sado voordelige resultaat vanuit de herzieningen van grondexploitaties van 2,4 miljoen euro toe te voegen aan de reserve Grondzaken.</p>	-2.384
8.	SO	<p>Programma Economie en Werkgelegenheid / Wonen – Deelprogramma's Overig Economie en Werkgelegenheid / Overig Wonen</p> <p>Eemskanaalzone (EKZ)</p> <p>Voorgesteld wordt om de middelen die vrijkomen als gevolg van de marktwaardetoetsen beschikbaar te houden voor het project EKZ en deze toe te voegen aan de -nog in te stellen- bestemmingsreserve EKZ.</p>	-6.843
9.	SSC	<p>Programma Jeugd en Onderwijs – Deelprogramma Onderwijskansen</p> <p>Resultaat onderwijshuisvesting</p> <p>Uit de opschoning van de activa volgt een nadelig resultaat op onderwijshuisvesting van 75 duizend euro waarvan we voorstellen om deze te verrekenen met de reserve onderwijshuisvesting.</p>	75
10.	SO	<p>Programma Divers – Deelprogramma Divers</p> <p>Storting Beklemde Reserve</p> <p>Per ultimo 2016 waren ten onrechte nog eigen middelen in materiele vaste activa verantwoord of ten onrechte nog als vooruit ontvangen bijdrage opgenomen. Deze zijn gecorrigeerd en in lijn met BBV stellen we voor deze eigen c.q. ontvangen bijdragen in een beklemde reserve voor kapitaallasten te storten waarna jaarlijks de kapitaallasten ten laste van deze reserve worden gebracht. Het gaat in deze correctie om de volgende twee projecten:</p> <p>Woonschepenhaven 4,317 miljoen euro</p> <p>Eemskanaalzone 16,434 miljoen euro</p>	-20.752
11.		<p>Programma College en Raad – Deelprogramma College en Raad</p> <p>Resterend saldo uit correcties</p> <p>Wij stellen voor het resterende positieve saldo uit de correcties na het honoreren van de voorstellen 1 t/m 10 toe te voegen aan de Algemene egalisatiereserve.</p>	-3.527

Bijlage 3

3. Overzicht en toelichting nieuw in te stellen reserves**1. Reserves nieuw in te stellen:**

Directie	Nieuwe Reserve	REDEN
SO	Erfpacht	<p>Deze bestemmingsreserve dient ter reservering van de ontvangen afkoopsommen in geval van voortdurende erfpacht voor maximaal de grondwaarde. Dit ter correcte en consequent toepassing van het "Financieringsmodel".</p> <p>Deze bestemmingsreserve voor de afkoopsommen staat 1-op-1 tegenover de boekwaarde van de erfpachtgronden. Dit betekent dat de middelen in deze reserve niet beschikbaar zijn voor ruil tussen incidentele en structurele middelen én dat deze reserve niet meetelt in het weerstandsvermogen.</p>
SO	Hergebruik Grond	Deze bestemmingsreserve dient om het voordeel te reserveren met het oog op toekomstig te maken kosten voor het project Hergebruik Grond. Jaarlijks worden de resultaten op het project hergebruik grond verrekend met deze reserve.
SO	Eemskanaalzone	De reserve dient om middelen die vrijkomen als gevolg van de marktwaardetoetsen beschikbaar te houden voor het project EKZ. In afwijking van de algemene lijn dient aan deze reserve rente (ROP) toegevoegd te worden.

Bijlage 4

=ontwerp=

4. VERORDENING TOT WIJZIGING FINANCIËLE VERORDENING GEMEENTE GRONINGEN 2017

DE RAAD VAN DE GEMEENTE GRONINGEN,

Gezien het voorstel van burgemeester en wethouders van ...

Gelet op artikel 212 Gemeentewet;

BESLUIT:

vast te stellen de Verordening tot wijziging van de Financiële Verordening gemeente Groningen 2017.

Artikel I.

Aan artikel 13 wordt het volgende lid 4 toegevoegd:

Artikel 13 Waardering en afschrijving vaste activa

4. Erfpacht

De jaarlijks ontvangen afkoopsommen bij voortdurende erfpacht worden direct (via de resultaatbestemming) aan de bestemmingsreserve afkoopsommen toegevoegd (het 'financieringsmodel'). Aan zowel de bestemmingsreserve afkoopsommen als aan de erfpachtgronden waarvoor afkoopsommen zijn ontvangen wordt geen rente toegerekend. Aan erfpachtgronden waar jaarlijks een canon voor wordt ontvangen wordt wel rente toegerekend.

Artikel II.

De toelichting op artikel 13 wordt met de volgende alinea aangevuld:

De commissie BBV geeft twee mogelijkheden voor de verwerking van de afkoop van een voortdurend erfpachtrecht:

1. Vaste schuld methode: de afkoop als vooruit ontvangen bedrag opnemen onder de vaste schuld en gedurende de looptijd jaarlijks de 'canonopbrengst' hieruit als bate via de exploitatie laten lopen ter dekking van de jaarlijkse financieringslast;
2. Het financieringsmodel: de jaarlijks ontvangen afkoopsommen worden direct (via de resultaatbestemming) aan een bestemmingsreserve afkoopsommen toegevoegd. Deze bestemmingsreserve dient ter duurzame financiering (dekking) van maximaal de grondwaarde waarvan de erfpacht is afgekocht.

In lid vier is bepaald dat de tweede mogelijkheid wordt gehanteerd, het 'financieringsmodel'.

Artikel III. Inwerkingtreding

Deze verordening treedt in werking met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2017 en geldt vanaf het begrotingsjaar 2017.

5. Horend bij de uitwerking motie grens ruil incidenteel / structureel; Toelichting op de financiële kengetallen

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van structurele baten en lasten te delen door de totale baten⁸. Indien de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is de structurele exploitatieruimte positief. In dat geval kunnen de structurele lasten worden opgevangen met structurele baten.

Wanneer sprake is van een negatieve exploitatieruimte (structurele lasten hoger dan de structurele baten) zijn incidentele middelen gebruikt om de meerjarenbegroting sluitend te maken. Deze incidentele middelen worden niet meegenomen bij het bepalen van de structurele exploitatieruimte⁹. Een negatieve exploitatieruimte kan alleen in de eerste jaren van de meerjarenbegroting. In de laatste jaarschijf mag geen sprake zijn van een negatieve exploitatieruimte. Daarmee geeft dit kengetal een grens voor hoever met ruilen kan worden gegaan.

De structurele exploitatieruimte voor 2018 is 1,7% in de laatste jaarschijf van de meerjarenbegroting (2021) is deze 0,9%. Elke 10 miljoen euro ruilen, verlaagt de structurele exploitatieruimte met circa 0,05%.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio wordt bepaald door de verhouding eigen vermogen en totaal vermogen. Deze ratio is een maatstaf voor de financiële weerbaarheid van de gemeente. Hoe meer eigen vermogen, hoe beter we in staat zijn om tegenvallers op te vangen.

Bij ruilen worden middelen in reserves geruild voor een structureel budget. Als de middelen in de reserve anders worden ingezet, verlaagt dit het eigen vermogen en het totaal vermogen.

Voor de solvabiliteit geldt geen minimum niveau in landelijke of lokale regelgeving op basis waarvan een natuurlijke grens kan worden bepaald. De solvabiliteitsratio in de begroting 2018 ligt in de periode 2018-2021 rond de 9%. Dit is relatief laag omdat Groningen veel vreemd vermogen heeft, vooral door de gemeentelijke grondposities. Elke 10 miljoen euro ruilen, verlaagt de solvabiliteit met circa 0,5%.

Netto schuldquote

De netto schuldquote wordt bepaald door de verhouding van gemeentelijke schuld (opgenomen geldleningen) ten opzichte van de gemeentelijke baten. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de begroting.

De netto schuldquote kan worden bepaald met of zonder voor derden aangetrokken leningen. Dit is relevant omdat de rente en aflossingen voor deze leningen niet uit de gemeentebegroting betaald hoeven te worden.

⁸ Hierin worden ook de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves meegenomen.

⁹ In de begroting 2018 is de ontwikkeling van de structurele exploitatieruimte voor de jaren 2018-2021 opgenomen. Voor 2018 en 2019 was de structurele exploitatieruimte negatief, Dit betekent dat de structurele lasten voor een deel gedekt moeten worden met incidentele baten, bijvoorbeeld door een onttrekking aan de reserves.

Na vaststelling van de begroting 2018 bleek dat het kengetal voor de structurele exploitatieruimte niet juist is berekend, waardoor een slechter beeld van de exploitatieruimte in 2018 en 2019 is gegeven. Na correctie komt de structurele exploitatieruimte in 2018 en 2019 positief uit. In de rekening 2017 wordt dit nader toegelicht.

Ruilen betekent dat de middelen in de reserves niet meer kunnen worden gebruikt voor de gemeentelijke financiering. Hiervoor zullen dus nieuwe leningen moeten worden aangetrokken. Dit loopt mee in de totale financieringsbehoefte van de gemeente. Ruilen vergroot de gemeentelijke financieringsbehoefte en verslechtert de netto schuldquote.

Voor de hoogte van de nette schuldquote gelden grove vuistregels. Een netto schuldquote tussen de 0% en 90% is normaal, daarboven is relatief hoog. Bij een schuldquote boven de 130%, bevindt de gemeente zich in de gevarenzone. Daarmee wordt een groter deel van de begroting vastgelegd in structurele uitgaven. Deze vuistregels geven echter geen harde grens.

De schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen voor de gemeente Groningen in de begroting 2018 is 114%. Wij zitten daarmee aan de hoge kant. Vanaf de rekening 2016 is sprake van een stijgende lijn. Dit komt onder andere door het ruilen van incidentele middelen. Elke 10 miljoen euro ruilen, verhoogt de netto schuldquote met circa 1%.